

РЕЦЕНЗИЯ

за дисертационния труд

„Образователният театър – начин за преодоляване на последиците при жени, жертви на насилие по време на войната в Косово”

на Маригона Бектеши Ферати

за присъждане на научно-образователната степен **„доктор”**

Автор – Проф.д.н. Дойчина Синигерска

Дисертационният труд на Маригона Бектекши Ферати „Образователният театър – начин за преодоляване на последиците при жени, жертви на насилие по време на войната в Косово” с научен консултанат доц.д-р Константин Каракостов е резултат от многогодишните усилия на автора в сферата на театралното изкуство, психологията, социологията. Дипломираният магистър в Академията по изкуствата в Прищина, Косово по „театрална режисура” Мариона Бектеши Ферати реализира през годините значими спектакли в редица театри в градовете Митровица, Прищина, Вуцрия, Облич и др. в Косово, в Вльора, Албания и др. Участието ѝ в Международни фестивали, организирането ѝ на уъркшопи със студенти в Канада, Гърция, Литва, сътрудничеството ѝ в Косовския фронт на насилието /Fond Kosovar per Popullsi/, изявите ѝ като журналист и модератор в радио Митровица и др. са инициативи, които неминуемо са базата за широкия научен мироглед на докторанта. Това е сериозна база, която Ферати надгражда при

реализирането на задълбочен анализ на възможностите на образователния театър за преодоляване на последиците при жени, жертви на насилие по време на войната в Косово. В тази база не трябва да се пропуска и сериозното звучене на обучението ѝ в Средното медицинско училище „Джеладин Деда“, Митровица, Косово. Авторът на разглеждания текст не случайно разглежда социалните умения и компетентности като живот и работа в мултикултурна и мултиетническа среда, което видимо обосновава сериозният ѝ интерес към потребностите на хората в нужда.

Текстът на предложеният труд продължава активността на появилата се през последните 20-години по-активна и по-адекватна защита на правата на жените по света. Не са едно или две значими научни изследвания, свързани с разбирането на терапевтичните възможности на изкуството в това число и на театралното, които биха предотвратили видими негативни последици върху човека в нашето съвремие. Но докторантският труд на Маригона Ферати е, преди всичко, свидетелство за смелостта на автора да фокусира вниманието ни върху предложените от нея систематизиране и структуриране на знанията, свързани с възможностите на образователния театър за преодоляване на последиците при жени, жертви на насилие по време на войната в Косово. Той – трудът е свидетелство и за смелостта на автора да предложи и посоки за тяхното прилагане в конкретната съвременна обществена обстановка, както в Косово, на Балканите, така и във всички части на света.

Дисертацията е разположена на 155 страници. Съдържа Увод, седем глави, Заключение, Библиография, 6 приложения. Самата конструкция на дисертационния труд, интригуващите приложения, предложените изводи респектират с амбицията на Маригона Бектеши Ферати да огледа и проследи в дълбочина интересуващата я картина на възможните съвременни терапевтични стратегии за преодоляване на последиците при жени, жертви на насилие. Анализираните стратегии респектират и с предложението за преодоляване и на разбирането от страна на близките, обществото и държавата за необходимостта от характеристиката на своевременна днес подкрепа.

Още с Увода авторът впечатлява с възможността убедително да предложи ясен модел на своята дисертация. Включените мотиви за избор на изследването, определяне на актуалността и значимостта на темата, неговите цели и задачи, информиране на избраната методика в изследването, формулиране на хипотезите, дефиниция на термините, са неоспоримо доказателство за желание към прецизно владение на научната методология. Открояващото се предложение на докторанта за прилагане не само на теоретичен анализ на научната литература по проблема, но и за прилагане на анализа в практиката, допринася за разгръщането на палитра от въпроси, свързани с необходимостта от навременното обновяване на лицето на съвременното внимание, днес и сега към жените, подложени на насилие. Процес, продиктуван не само от съвременната социална необходимост, но и от една от най-характерните черти на вековното изкуство – театъра - съвременност.

Ферати се старее да структурира работеща логика на своето изследване. В първа глава „Образователен театър“ тя разглежда дефинициите на термина „образование“, „образование чрез изкуство“. Предлага анализ на формата „образователен театър“, както и на неговите характеристики. Текстът предлага преразглеждане и убедителна актуализация на категоризацията на основните форми на участие в образователния театър, въведени от Джон О,Тул през 1976 г., във връзка с разрастването му през последните десетилетия. Впечатлява и споделеното желание за изграждане на спектакъл по пиесата „Кралици без корони“, както и изборът за реализиране ѝ по метода на К.С.Станиславски. Изборът убедително е мотивиран във връзка с намерението за създаване на усещане за истинност и достоверност, „защото драматургичният материал, върху който е построено представлението, е изцяло съставен от истински истории, разказани от жените, жертви на изнасилване по време на войната в Косово.“/ стр. 22/. Още в началото на своята дисертация Ферати споделя: „За нашия екип беше трудно със сълзи на очи да осъществим представлението „Кралици без корони“, основано на истински истории за изнасилване, изтезания и мъки на жените, преживели насилие през последната война в Косово.“ /стр.2/ Преди да мотивира избора за реализиране на спектакъла по системата на Станиславски, докторантът анализира особеностите на театъра на Бертолт Брехт, разчитащ на показната дистанция от страна на актьорите спрямо изграждания от тях образ по време на спектакъла. Ферати анализира и фокуса на Йержи Гротовски върху тясната връзка между физическото и психическото начало при изграждане на художествения образ от актьора. В представлението „Кралици без корони“ „магическото ако“ на Станиславски е именно нужната, според нея, предпоставка за осъществяване на мост между актьорът и

изключително тежката реалност, но в полето на въображението. Не случайно текстът фокусира вниманието на читателя в посочената глава и върху разглежданата от Станиславски роля на емоционалната памет в човека. На представлението насочено с определена цел към зрителите, важен стълб за автора е „практическата информираност за миналата и съвременна реалност, знанията, придобити от ежедневните контакти и приятелски отношения” /стр. 23/.

Предложеното обширно изследване на „Театърът на подтиснатите” от Аугусто Боал, във втора глава, разширява пространството на възможностите на образователния театър за преодоляване на последиците при жени, жертви на насилие. Впечатлява изводът на докторанта, че крайната цел на възпроизвеждането на един акт на насилие в театъра с образователен характер, е именно повишаването на общественото съзнание по отношение на негативните последиствия от насилието.

Трета глава обогатява палитрата от сценични практики, които са носители не само на теоретични предположения, но и притежават конкретни възможности на практически терапевтични въздействия. Сред тях образователният театър, според докторанта, може да промени възприемането и концепцията за сексуално насилие, което би довело до способността на публиката да приема и подкрепя всяка жертва на такъв акт, а самите жертви биха могли да получат така нужната социална подкрепа за преодоляване на травмите им и ще могат да открият

пътища за собственото си интегриране в средата, в която живеят.
/стр.39/.

Към изключителната актуалност днес на осъзнаването на образователния театър като средство за преодоляване на последиците при жени, жертви на насилие, докторантът фокусира вниманието ни в предложения текст в четвърта и пета глава. Ферати ясно и убедително се обосновава на исторически факти на изнасилвания по време на войната. Напомня, че изнасилванията по света във време на война се определят като опит за разкъсване на определена социална общност, като бойно оръжие срещу врага. Дисертацията, обаче, не подминава и анализа на влиянието на изкуството, отразяващо темата за изнасилваните жени по света за преодоляване на негативните последиствия, с цел израстване на силни духовни оръжия, чиято хуманитарна същност водят до достойно превъзможване на предизвиканите физически и психични болки. Водещи дори до симбиоза между изкуствата. Като покрѐпа за вдъхновението на театралните творци дисертацията въвежда коментар на класическата опера „Тоска” от Пучини, в която звучи изнасилването, като социална реалност. Литературата също не е безучастна. Примерът, който авторът на дисертацията привежда с романа на Шефкие Ислямай „Не ми казвай, че ме сънуваш”, посветен на прекършената младост на Бутя, е определено сериозно предизвикателство за пространството на театъра.

Шеста глава продължава логиката на изследването. Предлага интригуващ анализ на специфичните особености на преодоляване на последиците при жените, жертви на насилие, чрез театъра. Предложеното формулиране на етапите на

създаване на художествен спектакъл, целящ преодоляване на травмите на жени, жертви на насилие, притежава висока прагматична стойност. От конфиденциалните срещи с жертвите и получаване на тяхното разрешение за сценична реализация, с последващите срещи с драматурга, сценографа и актьорите, с включването на психолог по време на репетиции, според Ферати, успешно би могло да се постигне до поставената цел. Откликът на публиката след представлението „Кралици без корони“ доказва потенциалните възможности на предложените рамки на проекта, което определя адекватността на избора на Ферати за включването му.

Амбициите на докторанта продължават с обрисуване на процеса на създаване на терапевтично представление за преодоляване на травмите при косовските жени, жертви на сексуално насилие през войната в Косово /1998-1999/. Маригона Ферати тук убедително допълва не само представите ни за съвременните възможности на театъра, но и за неговата необходима и очаквана изява да бъде протегнатата ръка към обществото.

Седма глава, озаглавена „Проверка на хипотезите“ впечатлява със стремежът на автора на дисертацията към прецизност и коректност. С приложените резултати от анализа на проведените анкети, както и с предложеното проследяване на създаването на театрален спектакъл, като начин на преодоляване на травмите при косовските жени, чийто процес е лична идея на Ферати, седма глава е съществено допълнение към научния характер на разглеждания дисертационен труд.

Приложените приложения едва ли биха оставили равнодушен, който и да е читател . Те емоционално допълват не само нашите знания по разглежданата тема, но по този силно емоционален път, преди всичко, предизвикват нашата съпричастност и увереност, че съвременният театър не ще пропусне да се срещне с зрителите и по горещата тема „насилието“.

Напълно приемам авторството на изложените в дисертационния труд приноси.

По-горе изразените мисли са само част от основанието ми да гласувам с **ДА** и да пледирам за представената дисертация „Образователният театър – начин за преодоляване на последиците при жени, жертви на насилие по време на войната в Косово” **уважаемото жури да присъди на Маригона Бектеши Ферати образователната и научна степен „доктор”**.

20. 05.2021 г.

Проф.д.н. Дойчина Синигерска